

РЕЦЕНЗІЯ

д.ю.н., професора Приймаченка Дмитра Володимировича на дисертаційну роботу Гапонова Андрія В'ячеславовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування апеляційних судів в контексті реформування системи правосуддя України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена кількома ключовими факторами,

По-перше, апеляційні суди є важливою ланкою судової системи, яка забезпечує справедливість судочинства, прийняття судами першої інстанції законних і обґрунтованих рішень, виправлення судових помилок. На сьогодні існує низка проблем у функціонуванні апеляційних судів, зокрема, велике навантаження, неоднозначність правозастосовної практики, затримка у розгляді справ тощо, що створює нагальну потребу в комплексному аналізі адміністративно-правових засад їх організації та діяльності.

По-друге, удосконалення системи судоустрою та судочинства є одним із пріоритетних напрямків розвитку України як правової держави та умовою інтеграції до ЄС. У сучасних умовах оптимізація внутрішньої організації діяльності апеляційних судів, удосконалення діяльності апарату суду, а також забезпечення належної взаємодії з іншими органами судової влади є важливими завданнями, які потребують свого вирішення. Окремої уваги потребують питання процедурної організації, кадрової політики та матеріально-технічного забезпечення апеляційних судів.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень полягає у комплексному аналізі та розробці нових підходів до вдосконалення адміністративно-правових засад організації та функціонування апеляційних судів у контексті

реформування системи правосуддя України. Дисертація є однією з перших наукових праць у вітчизняній юридичній науці, яка охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти цієї проблематики.

У межах дослідження сформульовано низку нових положень, що мають істотне значення для розвитку юридичної науки та вдосконалення правозастосовної практики, а саме: запропоновано авторське визначення поняття «судова влада» як виду державної влади, що реалізується судами та іншими державними органами, наділеними відповідною компетенцією, з метою здійснення правосуддя в порядку, визначеному законодавством; обґрунтовано визначення судового нагляду, як складової правосуддя, що охоплює процедуру перегляду рішень судів першої інстанції вищими судовими інстанціями у порядку апеляційного та касаційного проваджень; сформульовано поняття судового контролю у широкому значенні як окремої функції суду, спрямованої на захист прав і свобод людини та громадянина, а також їх поновлення, незалежно від прийняття рішення по суті справи; розроблено класифікацію процедур формування суддівського корпусу з урахуванням рівня суду та специфіки посади, на яку претендує кандидат.

Окремі положення які були вдосконалені або дістали подальшого розвитку. Подальшого розвитку набуло: використання концептуальних підходів до ретроспективного аналізу становлення та розвитку інституту апеляційних судів на теренах сучасної України, зокрема у контексті історичних періодів: Київської Русі, польсько-литовської доби, Гетьманщини та епохи імперій (XIX століття – 1917 рік); висвітлення світового досвіду функціонування апеляційних судів, процедур щодо підбору та призначення суддів цієї ланки на посади, притягнення суддів до відповідальності; положення щодо способів закріплення права на апеляційний перегляд судового рішення як конституційної гарантії судового захисту у зарубіжних країнах з унітарною формою державного устрою; сформульоване авторське поняття права на апеляційне оскарження як конституційної гарантії судового захисту; аналіз способів закріплення права на апеляційний перегляд судового рішення, які існують у зарубіжних країнах з

унітарною формою державного устрою та пропозиції їх імплементації у вітчизняне законодавство.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Зміст дисертаційного дослідження свідчить про високий рівень наукової обґрунтованості, системність та комплексність підходу автора до вирішення поставлених завдань. Дослідження характеризується ґрунтовним аналізом теоретичних і практичних аспектів адміністративно-правових засад організації та функціонування апеляційних судів у контексті реформування правосуддя України.

Науково-теоретична база дисертації спирається на фундаментальні праці провідних вчених у галузі адміністративного права, порівняльного правознавства та міжнародного права. Особливу роль відіграли дослідження законодавства інших країн та правової доктрини у питаннях функціонування системи судоустрою та судочинства, що забезпечило всебічність аналізу та обґрунтованість сформульованих положень. Нормативна основа роботи базується на положеннях Конституції України, чинного законодавства, міжнародних договорів, джерелах адміністративного права та правових актах інших країн, США, країн Західної Європи та Центральної Азії, які використовувалися у дисертації.

Відмінною рисою дисертаційного дослідження є залучення значного масиву емпіричних даних, що включає аналіз правозастосовної практики, аналітичних оглядів, аналіз статистичних даних, що відображають ефективність діяльності апеляційних судів тощо. Це дозволило автору забезпечити високий рівень достовірності висновків та рекомендацій, що підкреслює прикладну значущість результатів роботи.

Структурна логіка побудови дисертації, її внутрішня узгодженість та логічна завершеність підтверджують правильність обраної методології. Лаконічний та аргументований виклад матеріалу, толерантність до альтернативних поглядів інших дослідників свідчать про високий рівень

наукової дискусії, в якій бере участь автор.

Самостійний внесок дисертанта у розробку досліджуваної тематики підтверджується аналізом раніше виконаних наукових робіт з близької тематики, що демонструє новизну та оригінальність підходів автора. Апробація результатів дослідження на міжнародних конференціях, а також публікації у фахових виданнях України та за кордоном засвідчують високу наукову цінність і практичну значущість роботи.

Таким чином, дисертаційне дослідження відзначається фундаментальністю, комплексністю та глибиною аналізу, що робить значний внесок у розвиток юридичної науки та вдосконалення адміністративно-правових засад організації та функціонування апеляційних судів у системі правосуддя України.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Формулювання мети та завдань дисертаційного дослідження відповідає чітко окресленим предмету й об'єкту дисертації, демонструючи їх логічну узгодженість та відповідність встановленим вимогам. Сформульовані завдання повністю виконані, що свідчить про досягнення поставленої мети. Автор дисертації засвідчив високий рівень компетентності, необхідний для здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Досягнення високої якості виконання наукового завдання забезпечено застосуванням комплексного підходу, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Вибір методологічного інструментарію обумовлений цілями та завданнями дисертації і сприяв проведенню об'єктивного та всебічного аналізу досліджуваної проблематики. Зокрема, у роботі застосовані діалектичний, системно-структурний, герменевтичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, методи емпіричних досліджень, логічні методи.

Застосування зазначеного арсеналу методів дозволило дисертанту глибоко й цілісно дослідити поставлені питання у взаємозв'язку соціальних і юридичних аспектів функціонування апеляційних судів, забезпечуючи

комплексність підходу до аналізу предмета дослідження. Використання різноманітних методологічних підходів свідчить про високий рівень володіння здобувачем науковими інструментами та методами здійснення правового аналізу, що є ознакою сформованості навичок самостійної наукової діяльності й здатності до критичного осмислення проблематики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про його системність, логічну завершеність та високий науковий рівень, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та процедурі присудження ступеня доктора філософії. Дисертація підготовлена державною мовою, вирізняється чіткою структурою та повнотою викладення матеріалу. Робота включає анотацію, зміст, вступ, три розділи з відповідними підрозділами, висновки, список використаних джерел та додатки. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 243 сторінки, з них основного тексту – 187 сторінок.

Дослідження носить комплексний характер та спрямоване на удосконалення правового регулювання адміністративно-правових засад організації та функціонування апеляційних судів у процесі реформування системи правосуддя України. Особливої уваги заслуговує авторське тлумачення поняття «повноваження», що використовується у статті 27 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Автор обґрунтовано стверджує, що цей термін не відображає повною мірою зміст діяльності апеляційного суду. У зв'язку з цим дисертант пропонує внести зміни до законодавства, зокрема замінити назву зазначеної статті на «Компетенція апеляційного суду» (стор.53).

Вагомою складовою роботи є ретроспективний аналіз еволюції інституту апеляційних судів в Україні, що здійснюється від періоду Київської Русі до сучасного стану правового регулювання. Дисертант висвітлює основні етапи становлення цього інституту, враховуючи історичні особливості кожного періоду, зокрема польсько-литовську добу, часи Гетьманщини та період імперій

(XIX століття – 1917 рік). Відновлення апеляційного провадження у пострадянський період аналізується з урахуванням прийняття Конституції України 1996 року та подальших змін до процесуальних кодексів у 2001 році (стор. 60-66).

На стор. 91 дисертант обґрунтовує необхідність запозичення кращих практик європейських країн у сфері формування суддівського корпусу апеляційних судів. Зокрема, запропоновано внесення змін до законодавства, спрямованих на розширення переліку обставин, які унеможливають призначення особи суддею, підвищення гарантій захисту персональних даних кандидатів та зниження кваліфікаційних вимог до кількості голосів членів Вищої ради правосуддя для ухвалення відповідного рішення.

Дисертація демонструє високий ступінь наукової новизни та практичної значущості, що підтверджується апробацією результатів дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях та публікацією у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях. Робота є логічно цілісною, завершеною та сприяє розвитку правової науки і вдосконаленню судової системи України.

Аналіз змісту дисертаційного дослідження Гапонова А.В. свідчить про наявність у роботі значних теоретичних і практичних напрацювань, які є актуальними та мають потенціал для застосування науковцями у процесі формування сучасної концепції теорії адміністративного права. Результати дослідження можуть бути використані в науково-дослідній та практичній діяльності з метою розробки теоретичних засад і формування обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення законодавчих актів, які регулюють організацію та функціонування апеляційних судів.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтованості й актуальності сформульованих у роботі теоретичних положень, висновків, пропозицій та рекомендацій. Здобуті результати є результатом комплексного аналізу та вже знайшли своє застосування, а також можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, освітній діяльності, законотворчому процесі та правозастосуванні.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Гапонова А.В. на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування апеляційних судів в контексті реформування системи правосуддя України» є самостійною та оригінальною науковою роботою, що виконана автором особисто. У процесі аналізу дисертації та відповідних її наукових публікацій не було виявлено жодних фактів порушення академічної доброчесності. Робота відповідає принципам наукової етики та демонструє високий рівень відповідальності здобувача щодо дотримання норм академічної доброчесності.

Зауваження та/або дискусійні питання стосовно положень докторської дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Гапонова А.В., доцільно акцентувати увагу на деяких положеннях, що викликають певні зауваження і побажання й можуть стати підставою для дискусії під час публічного захисту дисертації та мають бути враховані автором у подальших дослідженнях за обраним напрямом.

У дисертації право на апеляційне оскарження визначено як конституційну гарантію, що забезпечує можливість подання скарги у вищу судову інстанцію. Однак таке визначення є надто вузьким. Доцільно було б зосередитися на деталізації механізмів реалізації цього права, зокрема через аналіз судової практики та процедурних аспектів доступу до суду апеляційної інстанції, що сприяло б глибшому розкриттю правової природи апеляційного провадження, і реалізації відповідного права.

У роботі використовується досвід багатьох зарубіжних країн, але відсутній глибокий аналіз моделей апеляційного судочинства в країнах із федеративною формою устрою. Це обмежує наведені висновки щодо адаптації найкращого досвіду у вітчизняному законодавстві.

Додаток до дисертації містить авторський проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права на справедливий суд», що є позитивним моментом роботи, проте

запропонований автором проєкт зосереджений переважно на внесені окремих змін до декількох законодавчих актів. Позитивно оцінюючи запропоновані в авторському законопроекті зміни, доцільним було б також сформулювати Концепцію розвитку судів апеляційної інстанції яка б охоплювала організаційні, кадрові та матеріально-технічні питання функціонування апеляційних судів, з врахуванням кращого зарубіжного досвіду.

ВИСНОВОК

про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Гапонова Андрія В'ячеславовича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування апеляційних судів в контексті реформування системи правосуддя України», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем адміністративно-правових засад організації та функціонування апеляційних судів в контексті реформування системи правосуддя України, що за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою КМ України від 23.03.2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМ України від 12.01.2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 р. від № 40, а її автор Гапонов Андрій В'ячеславович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Проректор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор
ПРИЙМАЧЕНКО

Дмитро